

Орленко М.

президент корпорації «Укрреставрація»

ПРОБЛЕМА РЕСТАВРАЦІЇ І ВІДТВОРЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Постановка проблеми.

На сьогоднішній день світова спільнота визнала цілий ряд міжнародних правових документів в галузі охорони та реставрації пам'яток, які є основою і обґрунтуванням для проведення реставраційних і консерваційних робіт. Вона виробила також кодекс етичних принципів охорони і реставрації пам'яток, ансамблів та визначних місць, який є складовим чинником підготовки фахівців пам'яткоохоронної галузі. Досягнення людства в галузі науково-технічного прогресу породили безліч складних філософських і загальнолюдських проблем. Людство нарешті підійшло до розуміння того факту, що цивілізованість суспільства визначається не лише рівнем його науково-технічного розвитку, а й мірою усвідомлення суспільством своєї людської суті, а відтак і ставленням його до надбань минулих поколінь [1-3]. Уроки історії свідчать про те, що рівень розвитку суспільства знаходиться в прямій залежності від ставлення до історико-культурної спадщини, причому ці свідчення пройшли через всі сфери людського буття: і через давні перекази і моральні засади, і через історичні факти деградації певних верств суспільства внаслідок наруги над його культурним надбанням, незалежно від того, в якій формі це виражалось: чи то у варварських вогнищах з книжок та предметів церковного культу, чи то в забороні певних культурно-мистецьких явищ, які не відповідали пануючій ідеології. Таким чином, як процеси руйнування, так і процеси відродження пам'яток завжди пов'язувалися з певними історичними подіями і тими процесами, які відбувалися в державі – як позитивними, так і негативними (рис.1,2).

Рис.1. Фото Михайлівського Золотоверхого монастиря (поч. ХХ ст.)

Сьогодні на протилежних полюсах цивілізації знаходяться розвинені країни і варваризовані країни, де з причин релігійного фанатизму знищуються кількатисячолітні надбання загальносвіткової культурно-мистецької спадщини.

З огляду на ці проблеми проблема реставрації і відтворення пам'яток виростає до рівня загальносвіткової філософської проблеми, не обмежуючись лише культурно-мистецькими та технічними питаннями [1-3, 4, 5, 8, 9].

Мета статті полягає в тому, аби виявити роль збереження і реставрації пам'яток в житті суспільства, представити архітектуру і мистецтво насамперед як матеріальну спадщину минулих поколінь.

Рис. 2. Руїни Михайлівського Золотоверхого собору після вибуху. Фото 17 серпня 1937 року.

Виклад основного матеріалу.

Починаючи з прадавніх часів людство цікавилось своїм минулим і майбутнім, намагаючись збагнути сьогодення і визначити своє місце в ньому. Подібне зацікавлення має логічне пояснення: підсвідомо кожна людина займається так званою віртуальною реставрацією, намагаючись відтворити в своїй уяві зруйновану Вавилонську башту, квітучі панорами древнього Херсонесу чи величну Десятинну церкву. Звідси і інтерес до пам'яток минулих епох і бажання побачити їх на власні очі.

Так само віртуальним є процес, під час якого людина уявляє собі, якими будуть споруди в майбутньому і як будуть виглядати наші міста через кілька століть. Зацікавленість реставрацією і відтворенням зруйнованих споруд – це не зацікавленість в певній специфічній галузі архітектури, а зацікавленість, невідчужима дії часу і яка лежить в основі самої людської сутності. Архітектура як вид мистецтва має соціально-комунікативну природу і може характеризуватись позасеміотичним як матеріальним, так і духовним характером. Художній образ, витвір архітектури і мистецтва піднімається від рівня сукупності ряду елементів до рівня вираження через зовнішню форму епохи, ідеології, культури суспільства на певному етапі його історичного розвитку, а мистецтво взагалі – це соціокультурний феномен з своїми власними іманентними принципами і законами розвитку.

Підхід до архітектури насамперед як до форми теоретичної свідомості суспільства, поява в сучасній філософії терміну «філософія архітектури» з трактуванням місця і диференціації архітектури, зведення проблем теорії архітектури до трактування стіни як певної маси в просторі, вираження ознак інтелектуального простору архітектури, опис за допомогою певних структурологічних концепцій стадій архітектурного проектування (проект та ідея виражені в перед-предметності архітектури. Віготовлені креслення – в предметності архітектури, дослідження вже збудованого або відтвореного об'єкту – в

пост-предметності архітектури) охарактеризували зміну ставлення суспільства до місця, ролі і задач архітектури на сучасному етапі розвитку. На відміну від попередніх поколінь наші сучасники підійшли до усвідомлення того, що між архітектурою і зовнішніми чинниками існує безліч прямих і непрямих зв'язків, що не дозволяє зводити архітектуру лише до будівельно-конструктивних проблем (рис. 3) [4,5,8, 9].

Рис. 3. Михайлівський Золотоверхий монастир в процесі відтворення

Реставрація як специфічна галузь архітектури завжди відчувала на собі ці підходи чи не найсильніше, оскільки з одного боку завжди знаходилась під сильним впливом філософії минулого, тобто тих часів, коли зводилась кожна конкретна споруда, а з іншого – філософії сьогодення, тобто часу, коли проводиться реставрація пам'яток, і філософії майбутнього, оскільки кожен реставраційні роботи повинні залишати можливість проведення реставрації в майбутньому, так само як і можливість подальшого дослідження пам'яток [4, 5, 8, 9].

Архітектура взагалі і реставрація як її галузь зокрема завжди знаходились під сильним впливом і базису – тобто економічних чинників, і надбудови – тобто ідеології, релігії, політики, культури, світогляду суспільства. Безпосередній зв'язок між архітектурою і економікою простежується насамперед в співпаданні економічного піднесення держави і періоду розквіту архітектури, отже, архітектура є тим самим явищем в суспільстві, яке одразу реагує

зміною масштабності, розмірів, декоративності споруд на економічний спад чи підйом, відіграючи тим самим роль своєрідного барометра суспільного розвитку.

Окреме місце в етичному кодексі пам'яткоохоронців і реставраторів займає визначення принципів і засад проведення пам'яткоохоронних заходів. Зокрема, це мінімальне втручання в матеріальну субстанцію пам'ятки, ансамблю або визнаного місця, усвідомлення того факту, що пам'яткоохоронні заходи не повинні завдавати шкоди пам'ятці, ансамблю чи визначному місцю, призводити до руйнації, знищення чи спотворення їх як свідчень історії [6-8]. Новітні технічні методи і матеріали мають використовуватись тільки після належної апробації та застосовуватись відповідно до науково обгрунтованих рекомендацій фахівців. Пам'яткоохоронні заходи повинні залишати шанси для наступних пам'яткоохоронних дій, наскільки це можливо, і бути за певних умов вилученими, а також сумісними з наявною матеріальною субстанцією об'єкту та його довкіллям (текст кодексу подано в перекладі з англійської Л. Шарінової за редакцією Л. Прибеги).

Висновки

Сьогодні світовою спільнотою визнаний цілий ряд міжнародних правових документів в галузі охорони та реставрації пам'яток, які є основою і обгрунтуванням проведення реставраційних і консерваційних робіт: Венеційська хартія 1964 року, кодекс Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць, Паризька конвенція про захист всесвітньої і природної спадщини 1972 року, Гранадська конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи 1985 року та ряд інших документів.

Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць виробила кодекс етичних принципів охорони і реставрації пам'яток, ансамблів та визначних місць, який з 1993 року є складовим чинником підготовки фахівців пам'яткоохоронної галузі. Зокрема, в цьому кодексі підкреслюється, що охоронні і реставраційні заходи повинні відповідати найвищим досягненням сучасної пам'яткоохоронної та реставраційної

науки і практики, тому повинні виконуватись лише висококваліфікованими фахівцями з спеціальною освітою. Дослідження об'єктів спадщини в культурному, технологічному і історичному аспектах, включаючи зміни значущості об'єктів у соціальному та фізичному контекстах, мають бути вичерпними (рис.4). До втручання в матеріальну субстанцію пам'ятки, ансамблю або визначного місця мають бути задокументовані фізичні ознаки об'єкта, визначені стан і чинники руйнації. За результатами обстежень і досліджень встановлюється цінність об'єкта спадщини і на її основі визначаються основні принципи пам'яткоохоронних заходів, які передбачають не лише першочергові заходи, а й вироблення довгострокової програми охорони та реставрації пам'ятки [6-9].

Рис. 4. Михайлівський Золотоверхий монастир після відтворення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алтухов А.С., Балдин В.И. Разработка проектов реставрации памятников архитектуры // Методика реставрации памятников архитектуры: Пособие для архитекторов-реставраторов / А.С. Алтухов, В.И. Балдин. – М., 1961. – С. 85-100.
2. Гуляницкий Н.Ф. О современном значении понятия «памятник архитектуры» / Н.Ф. Гуляницкий // Теория и практика реставрационных работ. – Сб.3. – м., 1972. – С.13-15.
3. Давид Л.А. Некоторые вопросы теории реставрации памятников архитектуры // Теория и практика реставрационных работ / Л.А. Давид. – Сб.3. – М., 1972. – С.16-20.

4. Кухаренко Р. Дорога до храму / Р.Кухаренко // Пам'ятки України. – 1999. - №1. – С.4-9.
5. Орленко М. Михайлівський Золотоверхий монастир: методичні засади і хронологія відтворення /М. Орленко. – К.: Голпак, 2002. – 160 с.
6. Штендер Г.М. Древняя строительная техника как метод изучения русского зодчества / Г.М. Штендер // Архитектурное наследие и реставрация: Реставрация памятников истории и культуры России. – М., 1986. – С.9-31.
7. Ainaloff D. Die Mosaiken des Michaelklosters in Kiev / D. Ainaloff - Belvedere, 1926 (9-10), Heft 9-10. – S.252-254.
8. Lissi F. The static restoration of monuments / F. Lissi. - Sager Publishers, Genova, 1982. – p.10-34.
9. Malachowicz E. Konserwacja i rewolucja architektury w zespólach i krajobrazie / E. Malachowicz. – Wrocław, 1994. – S.124-125.

УДК 72.01

Субін-Кожевнікова А. С.*Вінницький національний технічний університет*

ВІННИЦЬКИЙ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР ім. М.К. САДОВСЬКОГО – ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БУДІВЛІ НА РІЗНИХ ІСТОРИЧНИХ ЕТАПАХ

Вступ. Історія будівлі Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. М.К. Садовського, який знаходиться по вул. Театральній 13, сповнена драматичними подіями. Заснування театру у 1910 р., стало свідченням культурно-духовної зрілості громадян міста. Його доля нерозривно пов'язана з долею міста та країни загалом, але ні час, ні політичні режими та жодна війна не можуть знищити ні театральне мистецтво, ні прагнення людини до естетичного задоволення та пізнання. Саме тому проблема забезпечення вивчення, збереження, та найбільш повного використання духовного та матеріального потенціалу пам'ятки культурної спадщини повстала досить гостро.

У сучасних наукових видання до недавнього часу приділялось мало уваги дослідженню пам'яток культури кінця ХІХ – початку ХХ ст. у м. Вінниці. Але сьогодні різні стильові напрямлення в архітектурі дореволюційного періоду Поділля, їх особливості та функціональне наповнення викликають інтерес до детального розгляду. До вивчення даного питання у своїх

публікаціях зверталися Царенко С.Г. [4], Денисова Л.М. [3], Григорчук П.С. [1]

Мета і завдання. Дослідження особливостей архітектури і стильового напрямлення, морфологічної та функціональної структури будівлі ВОУАМД театру ім. М.К. Садовського у м. Вінниці. Вивчення періодів становлення, занепаду та реконструкції будівля в контексті історії. Визначення специфіки організації роботи з вивчення та збереження архітектурної пам'ятки.

Результати дослідження. Театр є великою цінністю для людського суспільства. Цей вид мистецтва регулює соціально-організаційні процеси, та виконує важливу виховну роль шляхом формування морально-культурного світосприйняття особистості.

Будучи інститутом соціального спілкування, театр завжди залежить від суспільних процесів. Так у часи розквіту національного життя з'являється потреба у духовному розвитку, саме тому на початку ХХ ст. в Миській Думі м. Вінниці постало питання організації театру. Адже у цей час місто розвивалося шаленими темпами: з'явилися нові будівлі громадських